

การจัดการเรียนรู้กับความสมดุลของการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้และ วัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ยั่งยืน*

Learning Management and the Balance of Organizing a Learning Ecosystem and a Sustainable Learning Culture

โสภณา สุตสมบุญ

Sopana Sudsomboon

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

E-mail: sopana.sud@stou.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ นำเสนอเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ หลักการองค์ประกอบ และความสัมพันธ์เชื่อมโยงของการจัดการเรียนรู้ ระบบนิเวศการเรียนรู้ และวัฒนธรรมการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้กับเยาวชนเพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบันได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงหลากหลายด้านโดยเฉพาะทางด้านเทคโนโลยีและด้านสังคมส่งผลการจัดการเรียนรู้ปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือกระบวนการจัดการเรียนรู้ใหม่ๆ แต่ทั้งนี้การจะจัดการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นจะต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมการเรียนรู้และการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เหมาะสมด้วย โดยจากการศึกษาพบว่าวัฒนธรรมการเรียนรู้เป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับบุคคลอื่นเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม การแบ่งปันความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ที่จะช่วยในองค์การมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ระบบนิเวศการเรียนรู้เป็นเป็นวิธีการแบบองค์รวมเพื่อการศึกษาที่บูรณาการแนวความคิดการจัดการเรียนรู้ที่ใช้พื้นที่ทางกายภาพและเสมือนจริงเข้าด้วยกันเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้และกระตุ้นการเติบโตทางปัญญา เน้นการพัฒนาตนเองจากสิ่งง่ายๆ ไปสู่สิ่งยากโดยต้องมีเครือข่ายการเชื่อมต่อที่ยืดหยุ่นระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ซึ่งเมื่อศึกษาถึงองค์ประกอบของวัฒนธรรมการเรียนรู้ ระบบนิเวศการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้พบที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน

*ได้รับบทความ: 23 ตุลาคม 2566; แก้ไขบทความ: 21 ธันวาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 ธันวาคม 2566

Received: October 23, 2023; Revised: December 21, 2023; Accepted: December 25, 2023

เมื่อสถานศึกษามีวัฒนธรรมการเรียนรู้และระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ดียอมทำให้การจัดการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียน

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; ระบบนิเวศการเรียนรู้; วัฒนธรรมการเรียนรู้

Abstract

This academic article presents about School are agencies responsible for providing education to youth in accordance with the Constitution and the National Education Act. Currently, it is affected by changes in many areas, especially in technology and society, resulting in learning management changing formats or new learning management processes. However, in order to manage learning effectively, that is necessary to take into account the learning culture and the learning ecosystem. From the study, it was found that learning culture is a process of changing and developing knowledge, skills, and attitudes in effective interaction and communication with others in order to create innovation, knowledge sharing and the transfer of knowledge that will help in the organization's efficiency. The learning ecosystems are a holistic approach to education that integrates learning concepts that use physical and virtual spaces to stimulate learning and stimulate growth, intellectual emphasis is placed on self-improvement from the easy to the difficult, with a flexible network of connections between the learner and the learner and between the learner and the teacher. When studying the elements of learning culture, the learning ecosystem and learning management are found to have a connection between each other. If the school has a learning culture and a good learning ecosystem, learning management within the school can proceed effectively. efficiency and effectiveness for students.

Keywords: Learning Management; Learning Ecosystem; Learning Culture

1. บทนำ

จากความท้าทายและแรงกดดันภายนอกอันได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลก การปฏิบัติดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงสู่โลกอุตสาหกรรม 4.0 ผลกระทบของการเป็นประชาคมอาเซียน ความต้องการกำลังคนที่มีทักษะในศตวรรษที่ 21 รวมถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่การเป็น

สังคมผู้สูงวัย ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาในภาพรวมของประเทศไทยหลายประการ อาทิ ปัญหาคุณภาพของคนไทยทุกช่วงวัย ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับ ระบบบริหารจัดการขาดความคล่องตัว รวมถึงเกิดความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา จึงได้มีการพยายามปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนประเทศสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) ได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ขึ้น เพื่อวางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ โดยมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ พัฒนากำลังคนให้มีความสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ โดยได้กำหนดเป้าหมายด้านการจัดการศึกษาโดยมุ่งเน้นประเด็นสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ (1) ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานอย่างทั่วถึง (2) ผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานอย่างเท่าเทียม (3) ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพ (4) ระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมีการลงทุนทางการศึกษาที่คุ้มค่าและบรรลุเป้าหมาย และ (5) ระบบการศึกษาที่สนองตอบและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัตและบริบทที่เปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สื่อตำราเรียน นวัตกรรม และสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและมาตรฐานและที่สำคัญคือทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและพื้นที่ และมีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับระบบการเงินเพื่อการศึกษาเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการมากยิ่งขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ผลการพัฒนาการศึกษาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาพบว่าการสร้างโอกาสทางการศึกษานั้นมีการกำหนดนโยบายส่งเสริมสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาก่อนข้างมากส่งผลให้ประชากรในวัยเรียน เด็กด้อยโอกาสและผู้มีความต้องการจำเป็นพิเศษมีโอกาสได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น แต่ยังเข้าเรียนได้ไม่ครบทุกคนและมีปัญหาการออกกลางคัน ซึ่งสอดคล้องกับคุณภาพการศึกษาโดยรวมของประเทศ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับการศึกษาพื้นฐานมีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยค่อนข้างมาก รวมถึงยังต้องมีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กเพิ่มขึ้นอีกด้วย สำหรับด้านการพัฒนากำลังคนให้มีความสมรรถนะในการทำงานนั้น พบว่าในรอบ 10 ปี ประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานจะได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น แต่ก็ยังมีจำนวนแรงงานที่มีการศึกษาดต่ำกว่าเกณฑ์อยู่จำนวนมากเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาด้านคุณภาพของแรงงานพบว่า กำลังแรงงานอายุ 15 ปีขึ้นไป ยังมีสมรรถนะการทำงานที่ไม่ตรงกับความต้องการของตลาดงานและสถานประกอบการ ยังคงมีผู้ว่างงานอีกจำนวนมากเป็นผลมาจากประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ

และการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาที่ยังต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด โดยเฉพาะกรณีที่มีสถานศึกษาจำนวนมากที่ขาดคุณภาพเนื่องจากงบประมาณในการสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียน พัฒนาการสื่อการเรียนการสอน และพัฒนาครูนั้นไม่เพียงพอ รวมถึงการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษา ยังไม่เชื่อมโยงกับการบริหารจัดการในภาพรวม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องการจัดการศึกษาของประเทศได้ให้ความสำคัญและมีความพยายามในการกำหนดกรอบ วางแผน และดำเนินการทุกรูปแบบเพื่อให้มีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพสามารถตอบสนองความต้องการของประเทศทั้งเพื่อความอยู่รอดและเพิ่มศักยภาพและความได้เปรียบในการแข่งขันกับนานาประเทศได้ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จะบรรลุเป้าหมายได้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยความสมดุลระหว่างระบบนิเวศการเรียนรู้และวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่จะกลายมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาของไทยให้มีคุณภาพสูงสุด

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

ความหมายของการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลหนึ่งพยายามช่วยให้พฤติกรรมของบุคคลอื่นเกิดการเปลี่ยนแปลงก่อให้เกิดการพัฒนาตนเองในทุกด้านอย่างเต็มศักยภาพ นอกจากนั้นแล้วความหมายของการจัดการเรียนรู้ก็หลายทัศนะ อาทิ การจัดการเรียนรู้เป็นการจัดสถานการณ์สภาพการณ์ กิจกรรมการเรียนรู้ หรือการอบรมให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์อันก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม การพัฒนาการทั้งทางกายและทางสมอง อารมณ์และสังคม โดยเน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสำคัญคือผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเอง (Good, 1975, p. 588; Hills, 1982, p.266; Hilgard and Bower, 1981; Klein, 1987, p. 102; Moore, 1992, p. 4)

ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้มีความสำคัญหลายประการ อาทิ 1) ช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามและเป็นไปในทางที่พึงประสงค์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญา 2) ช่วยให้การจัดการศึกษาในแต่ละระดับบรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพส่งผลให้การจัดการศึกษาโดยรวมมีคุณภาพ 3) ช่วยเสริมสร้างทักษะต่างๆ ให้ผู้เรียนสามารถที่จะนำไปใช้ในการดำรงชีวิต อย่างมีความสุข 4) ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ทำให้ผู้เรียนเป็นคนที่ สามารถแยกดีชั่วถูกผิดออกอย่างมีเหตุผล 5) ช่วยสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีสติปัญญาที่ชาญฉลาด รวมทั้งพัฒนาทักษะต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน และยังสามารถช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ต่างๆ ที่หลากหลายให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง และ 6) ช่วยสร้างเสริมอาชีพหรือรายได้ให้กับผู้เรียน (กุลิสรา จิตรชญาวนิช, 2562, หน้า 1; วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล, 2563)

หลักการการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยหลักการที่ชัดเจนมาใช้เป็นหลักยึดในการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ โดยหลักการการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญ

ประกอบด้วย การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือการรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล การคำนึงถึงการพัฒนาทางสมองของผู้เรียน การเน้นคุณธรรมและจริยธรรม การสอนจากสิ่งที่ยากไปสู่สิ่งที่ง่ายหรือจากสิ่งที่อยู่ไกลไปหาสิ่งที่อยู่ใกล้ การสอนจากตัวอย่างไปหากฎเกณฑ์ การคำนึงหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ การยึดความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา หลักสูตรและบทเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553; มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, 2557; วิทยา พัฒนเมธาดา, 2560)

องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ จากการศึกษาค้นคว้าและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีนักวิชาการและนักวิจัยได้สรุปองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ไว้หลากหลายมิติ ซึ่งประกอบด้วย 1) หลักสูตรหรือเนื้อหา 2) จุดประสงค์หรือสิ่งที่คาดหวังหลังจากกระบวนการเรียนรู้เสร็จสิ้น 3) การวิเคราะห์เนื้อหาสาระและการวิเคราะห์ผู้เรียน 4) รูปแบบหรือกระบวนการหรือวิธีการจัดการเรียนรู้ 5) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 6) สื่อและเทคโนโลยีการเรียนรู้ 7) กระบวนการหรือรูปแบบการวัดประเมินผล 8) ผู้สอนหรือผู้จัดการเรียนรู้ 9) ผู้เรียนหรือผู้ที่ได้รับผลจากการจัดการเรียนรู้ และ 10) การศึกษาวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ (สาวิตรี มาตขาว, 2560; สนธยา วิบูลศิลป์, 2560; กุณิสรา จิตรขญาวณิช, 2562; สกฤตกร สังข์ทอง, 2562; รสรินทร์ แก้วเกิด, 2565; Dick and Carey, 1985; Anderson, 1997)

สรุป การจัดการเรียนรู้เป็นการกระบวนการที่ช่วยให้มนุษย์เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้มีความรู้เพิ่มขึ้น โดยมีเนื้อหา วัตถุประสงค์ วิธีการและกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและเทคโนโลยี ผู้เรียนและผู้สอน และการวัดประเมินผล การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรจัดหาและปรับปรุงองค์ประกอบทุกส่วนให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

3. แนวคิดเกี่ยวกับระบบนิเวศการเรียนรู้

หลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงหลากหลายด้านได้มีการนำ คำว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) เข้ามาใช้อย่างแพร่หลายในวงการการศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือที่จะช่วยยกระดับสมรรถนะของผู้เรียนในอนาคตโดยให้ความสำคัญกับครอบครัว แหล่งเรียนรู้ สื่อหรือทรัพยากรการเรียนรู้ เทคโนโลยี นโยบายต่างๆ ฯลฯ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งสิ้น ทั้งนี้เป็นที่ชัดเจนว่าในอนาคตอันใกล้ ขอบข่ายของการเรียนรู้จะมีมิติกว้างขึ้นครอบคลุมทั้งองค์ประกอบของสังคมทั้งหมดจนเส้นแบ่งระหว่างการศึกษาในและนอกระบบโรงเรียนค่อยๆ เลือนหายไปในที่สุดเช่นเดียวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จะกลายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคน

ความหมายของระบบนิเวศการเรียนรู้ คำว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้ มาจากคำศัพท์ทางนิเวศวิทยา หมายถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตภายในสภาพแวดล้อม ซึ่งเมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงกับองค์ประกอบหนึ่ง จะส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบอื่นๆ ตามไปด้วย นั่นคือผู้เรียนในระบบนิเวศการเรียนรู้สามารถรวมกลุ่มและและมีปฏิสัมพันธ์กันได้เองตามธรรมชาติ ดังนั้นการนำแนวคิดระบบนิเวศมาพิจารณา

ร่วมกับกระบวนการจัดการเรียนรู้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการจัดการศึกษาสมัยใหม่หรือในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้อย่างเป็นทางการกับไม่เป็นทางการ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน หน่วยสนับสนุนและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (Hannon and Temperley, 2011)

นักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของระบบนิเวศการเรียนรู้ไว้มากหลายขึ้นอยู่กับบริบทและรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ อาทิ ระบบนิเวศการเรียนรู้เป็นระบบที่ไม่ได้ถูกควบคุมโดยใครคนใดคนหนึ่งแต่มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวนมากและมีความซับซ้อน ระบบนิเวศการเรียนรู้เป็นวิธีการแบบองค์รวมเพื่อการศึกษาที่บูรณาการแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ใช้พื้นที่ทางกายภาพและเสมือนจริงเข้าด้วยกันเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้และกระตุ้นการเติบโตทางปัญญา เน้นการพัฒนาตนเองจากสิ่งง่ายไปสู่สิ่งยาก โดยต้องมีเครือข่ายการเชื่อมต่อที่ยืดหยุ่นระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน เป้าหมายของระบบนิเวศการเรียนรู้ คือ การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น เอื้อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาความรู้ตามบริบทหรือสิ่งแวดล้อมตลอดจนการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (นริศรา ใจคง และสิริกันต์ แก้วคงทอง, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ซึ่งเป็นการกำหนดทิศทางของประเทศ ได้ให้ความสำคัญและระบุคำว่า “ระบบนิเวศที่เอื้อต่อการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์” ไว้ เน้นการยกระดับการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ไปสู่เป้าหมายการเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วที่ขับเคลื่อนโดยภูมิปัญญา และนวัตกรรมในอีก 20 ปีข้างหน้า ระบบนิเวศการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงด้วยการใช้สิ่งรอบตัวอย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุดตามบริบทและความเหมาะสม ร่วมสร้างพื้นที่ที่เป็นบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่สมาชิก อาทิ ผู้เรียน ครอบครัว สถานศึกษา ครู/อาจารย์ สังคมชุมชน และสถานประกอบการ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพพร้อมกัน นำไปสู่การส่งเสริมการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ 3 ด้าน ได้แก่ ผู้เรียนรู้ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และพลเมืองที่เข้มแข็ง ได้อย่างแท้จริง

ความสำคัญของระบบนิเวศการเรียนรู้ แนวคิดพื้นฐานของระบบนิเวศการเรียนรู้สะท้อนการสังเกตว่าองค์ประกอบที่แตกต่างกันมีปฏิสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อกันและกันในกระบวนการเรียนรู้ในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยบริการทั้งหมด ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมภายในองค์กรที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนกระบวนการการเรียนรู้ ซึ่งสามารถความสำคัญของระบบนิเวศการเรียนรู้ได้ดังนี้ 1) ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการด้านการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์ปัจจุบัน 2) ช่วยให้ผู้บุคลากรพิจารณาโครงสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ทั้งหมดขององค์กร รวมถึงส่วนประกอบต่างในแบบองค์รวม 3) ช่วยออกแบบวิธีการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์และเป็นหนึ่งเดียว โดยผสมผสานกระบวนการและแนวคิดเสริมเข้าด้วยกันเพื่อปรับปรุงประสบการณ์การเรียนรู้โดยรวมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด 4) ช่วยออกแบบวิธีการพัฒนาส่วนบุคคลของบุคลากรภายในองค์กร 5) ช่วยให้ผู้บุคลากรเข้าถึงแหล่งเรียนรู้หรือองค์ความรู้สะดวกขึ้นเพื่อให้สามารถ

เรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม 6) ช่วยกระจายการเรียนรู้ด้วยการขับเคลื่อนองค์ประกอบหลายส่วนเข้าด้วยกัน โดยไม่มีใครคนใดคนหนึ่งผูกขาดการมีความรู้ 7) ช่วยรักษาความรู้ไว้ดีขึ้นและนำไปใช้กับสถานการณ์ใน ที่ทำงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ 8) ช่วยให้เกิดความคล่องตัวในการเรียนรู้ได้มากขึ้นเนื่องจาก ระบบนิเวศการเรียนรู้สามารถตอบสนองและพัฒนาการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 9) ช่วย สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมมากขึ้น เพื่อให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการทำงานมากขึ้น (นริศรา ใจคง และสิริกานต์ แก้วคงทอง, 2564; Holgado and Penalvo, 2017; Hannon and Temperley, 2011)

หลักการของระบบนิเวศการเรียนรู้ นริศรา ใจคง และสิริกานต์ แก้วคงทอง (2564) Holgado and Penalvo (2017) และ Hannon and Temperley (2011) ได้สรุปหลักการของระบบนิเวศการเรียนรู้ที่สำคัญไว้ 4 ประการ ได้แก่ 1) หลักการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลซึ่งชีวิตที่แตกต่างกันย่อม เลือกวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน 2) หลักการความต่อเนื่องภายใต้การสนับสนุนที่เพียงพอและเหมาะสม เนื่องจากการเรียนรู้ต้องได้รับการสนับสนุนการเรียนรู้ถึงจะสามารถพัฒนาหรือสามารถสร้างความรู้เพิ่ม ขึ้นได้ เช่นเดียวกับต้นไม้ที่ไม่อาจเติบโตได้เลยถ้าไม่มีการให้ปุ๋ยหรืออาหาร น้ำที่เหมาะสมและเพียงพอ 3) หลักการเตรียมความพร้อม การเรียนรู้ควรเป็นกระบวนการที่มีการศึกษาข้อมูล การเตรียมพร้อมทั้ง ทางด้านผู้สอนหรือผู้สร้างความรู้ สื่อหรือเครื่องมือที่นำไปสู่การสร้างเครื่อง รวมถึงการกำหนดระยะเวลา ในการพัฒนาความรู้ที่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจจึงจะทำให้เกิดการ เรียนรู้ที่เหมาะสมและมีคุณภาพ 4) หลักการคงอยู่ของข้อมูลข่าวสาร ซึ่งในกระบวนการเรียนรู้ที่ดีต้องไม่ ก่อนให้เกิดความคิดที่สูญเปล่าในห้องเรียนเนื่องจากมีข้อมูลหรือความรู้อยู่ในหัวของผู้เรียน แต่ไม่เคยถูกนำไปใช้หรืออาจจะเคยกล่าวถึงแล้วถูกลืมเลือนหายไปแต่ในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดี ไม่มีความคิดที่สูญเปล่าหรือของเหลือสำหรับการเรียนรู้ และ 5) หลักการความเชื่อมโยง การเรียนรู้เกิด ขึ้นในความสับสนวุ่นวายและซับซ้อนของระบบที่มีหลายชั้นและเส้นทางการสื่อสารและวิธีการโต้ตอบที่ หลากหลาย ระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้มีการจัดระเบียบตัวเองตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นใหม่และกระจายเช่นเดียวกับที่ซับซ้อนและสามารถควบคุมและบำรุงรักษาด้วยตนเอง

องค์ประกอบของระบบนิเวศการเรียนรู้ นักวิชาการและนักการศึกษาหลากหลายได้มีความ พยายามในการนำเสนอทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบของระบบนิเวศการเรียนรู้ซึ่งแตกต่างกันไปตามบริบท และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ อาทิ ระบบนิเวศการเรียนรู้ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก คือ 1) การ ปฏิรูปแกนการเรียนรู้ (Transform the core of learning) ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ วัฒนธรรมการเรียนรู้ โครงสร้างการเรียนรู้ การพัฒนามนุษย์ โครงสร้างพื้นฐานของสารสนเทศ และการ ประเมินผล และ 2) การปฏิรูปโครงสร้างระบบสนับสนุน (Transform supporting systemic structure) ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ งบประมาณ การประกันคุณภาพแนวใหม่ ความเป็นเจ้าของ ของชุมชนต่อสถานศึกษา ภาวะผู้นำและนโยบาย ความเป็นสาธารณะและความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลง

ในขณะที่ Holgado & Penalvo (2017) ได้สรุปว่าองค์ประกอบของนิเวศการเรียนรู้เป็นพื้นที่ เวลา คน เนื้อหา กิจกรรม กลยุทธ์ วัฒนธรรม และมีการนำเทคโนโลยีมาใช้หรือสนับสนุนการเรียนรู้ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการจัดให้มีระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ดีจะเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาการเรียนรู้ที่ ผู้เรียนสามารถ เลือกวิธีการเรียนรู้ได้อย่างยืดหยุ่น ช่วยเพิ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self - Directed Learning) ของผู้เรียนได้มากขึ้น

สำหรับในบริบทของประเทศไทย นริศรา ใจคง และสิริกานต์ แก้วคงทอง (2564) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานและพัฒนาคุณลักษณะของคนไทย 4.0 พบว่า มีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้ 1) ความร่วมมือกับพันธมิตรและเครือข่าย เพื่อสร้างความร่วมมือในการวางแผนและปฏิบัติการเพื่อจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนอย่างเหมาะสมตามเป้าหมาย 2) การใช้เทคโนโลยี เนื่องจากเทคโนโลยีช่วยเชื่อมต่อผู้เรียนกับแหล่งความรู้ แอปพลิเคชัน นวัตกรรมใหม่ รวมถึงบุคคลต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ 3) การจัดทำหลักสูตรและกิจกรรมใหม่ เป็นทางเลือกในการเรียนนอกห้องเรียน ออกแบบ เนื้อหาสาระที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองตามแนวโน้มใหม่ของการจัดการศึกษาในอนาคต การพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นต่อการพัฒนาการเรียนรู้ การปรับวิธีการประเมินให้สอดคล้องกับหลักสูตร 4) วิธีจัดการเรียนรู้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน 5) การบริหารทรัพยากร ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร เครื่องมือ และอื่นๆ ในการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ และ 6) การจัดทำยุทธศาสตร์การดำเนินงาน เป็นจัดทำวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการ และปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้บริหาร ครูและนักเรียนรักการเรียนรู้ มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองและมีความต้องการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สรุป ระบบนิเวศการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยพิจารณาปัจจัยแวดล้อมที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ทั้งในด้านบุคคล ศาสตร์การเรียนการสอนและการเรียนรู้ โครงสร้างพื้นฐานของการเรียนรู้ และชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความต่อเนื่อง ความพร้อมและความเชื่อมโยงของข้อมูล องค์ประกอบสำคัญได้แก่ ความร่วมมือของเครือข่าย การใช้เทคโนโลยี การจัดทำหลักสูตรใหม่ๆ การสนับสนุนทรัพยากรอย่างเพียงพอ และการกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่ชัดเจน

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเรียนรู้

วัฒนธรรม เป็นพฤติกรรมที่ทำต่อเนื่องจนเป็นวิถีชีวิต สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งนี้ คำว่า “วัฒนธรรม” มาจาก “วัฒน” แปลว่า ความเจริญงอกงาม “ธรรม” แปลว่า ดีงาม ดังนั้นวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้หรือวัฒนธรรมที่ดีของสถานศึกษาย่อมหมายถึงพฤติกรรมที่ดีงามของบุคลากรในสถานศึกษาที่ปฏิบัติสืบมา

อย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาภาพลักษณ์และคุณภาพของสถานศึกษาจนเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของสถานศึกษา ส่งผลให้เกิดการยอมรับของบุคคลและชุมชนจากวัฒนธรรมที่สถานศึกษาได้สร้างขึ้น ซึ่งมีนักวิชาการและนักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศได้สรุปความหมายของวัฒนธรรมการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

ความหมายของวัฒนธรรมการเรียนรู้ อัจฉรา จุ้ยเจริญ (2566) ได้สรุปความหมายของวัฒนธรรมการเรียนรู้ว่าเป็นวัฒนธรรมของทีมหรือกลุ่มบุคลากรที่ได้รับการปลูกฝังให้มีความอยากรู้ อยากรเรียนและได้รับการสนับสนุนจากผู้นาองค์กร ผู้นาทีม มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และได้รับการส่งเสริมด้วยค่านิยมขององค์กร เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ สมรรถนะที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและผลสำเร็จที่ยั่งยืนขององค์กร โดยทีมหรือผู้นาจะมีส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ความสามารถของบุคคลในการเรียนรู้ บทบาทของผู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และการคัดกรองสิ่งที่จะเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการต่างประเทศที่ได้สรุปความหมายของวัฒนธรรมการเรียนรู้ไว้ อาทิ Johnston & Hawke (2002) กล่าวว่า วัฒนธรรมการเรียนรู้ หมายถึง การกำหนดให้มโนนโยบายในการพัฒนาทักษะของบุคลากรเพื่อให้มีวิธีการทำงานใหม่ๆ เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม โดยผ่านกระบวนการทำงาน การฝึกอบรมที่จะส่งเสริมให้องค์กรเกิดการเรียนรู้และบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ในขณะที่ Paige et al (2003) และ Bates & Khasawneh (2005) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมการเรียนรู้เป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับบุคคลอื่นเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม การแบ่งปันความรู้ และการถ่ายโอนความรู้ที่จะช่วยให้องค์กรมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความคิดไปในทิศทางเดียวกับ Brown (2009) Skerlavai, Song and Lee (2010) and Schoonbeek and Henderson (2011) และ Islam, Amir, Khan & Ahamd (2013) ที่ได้สรุปว่า วัฒนธรรมการเรียนรู้เป็นการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกคนในองค์การเพื่อเรียนรู้ผ่านกระบวนการทำงานเป็นทีมที่มีการปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรมเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ที่สร้างสรรค์ภายใต้ความรับผิดชอบทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม ดังนั้นสรุปได้ว่า วัฒนธรรมการเรียนรู้เป็นกระบวนการเรียนรู้ (Learning) ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเชื่อ พฤติกรรม เจตคติ ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ให้แก่ผู้เรียนแต่เป็นสิ่งที่ผู้เรียนลงมือทำให้แก่ตนเอง

ความสำคัญของวัฒนธรรมการเรียนรู้ วัฒนธรรมเป็นภาพสะท้อนของทัศนคติและพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม เป็นหลักในการดำรงชีวิตหรือเป็นแบบแผนสำหรับพฤติกรรมในการทำงานของมนุษย์สำหรับวัฒนธรรมการเรียนรู้

Pasebani, Mohammadi and Yektatyar (2012) และ Starfish Academy (2023) กล่าวว่า วัฒนธรรมการเรียนรู้สามารถช่วยให้บุคลากรมีคุณภาพ ซึ่งสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีขององค์การจะช่วยให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้และมุ่งมั่นปฏิบัติงานในองค์การและการสร้างความผูกพันและความสัมพันธ์ภายในองค์การ รวมถึงช่วยรักษาภาพลักษณ์และคุณภาพของโรงเรียน ส่งผลให้เกิดการยอมรับของบุคคล

และชุมชน

สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล (2566) สรุปว่า วัฒนธรรมการเรียนรู้เป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนการพัฒนาโรงเรียนไปสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ยั่งยืนต้องอาศัยความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานในการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้ในการปฏิบัติขึ้นอยู่กับลักษณะบริบทโรงเรียน แนวนโยบาย วัฒนธรรมการเรียนรู้ การสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย และระบบโครงสร้างพื้นฐานของโรงเรียน

หลักการของการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้มีหลักการสำคัญดังนี้ 1) หลักการเรียนรู้ส่วนบุคคล เป็นการเข้าใจธรรมชาติและความต้องการของผู้เรียน การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้กำหนดเป้าหมายและวิธีการเรียนรู้ของตนเองได้เต็มตามศักยภาพที่มี สามารถเลือกช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อเข้าถึงและเลือกได้ตามความถนัดเพื่อไปสู่เป้าหมายของการเรียนรู้เชิงลึก การมีวิจัยในการเรียนรู้ และสามารถจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ 2) หลักการปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่อง เป็นแนวคิดในการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติ ปรับปรุง และพัฒนาผลของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องถือได้ว่าเป็นการยกระดับความคิด ความเชื่อ และความศรัทธาในองค์ความรู้ที่ได้รับ ก่อให้เกิดการบูรณาการและต่อยอดความรู้อย่างเป็นระบบ รวมถึงการสร้างอุปนิสัยการใฝ่เรียนรู้ซึ่งเป็นกลไกในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สำคัญ 3) หลักการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นแนวคิดของการที่กลุ่มคนที่มีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกันมารวมตัวกันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้วยความสมัครใจเพื่อร่วมสร้างความเข้าใจและพัฒนาแนวปฏิบัติในเรื่องนั้นๆ ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วนได้แก่ คน (แหล่งรวมของความรู้) สถานที่และบรรยากาศ (ทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีชีวิตชีวาและน่าสนใจ) และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ (ช่วยให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดขึ้นได้ง่ายและสะดวก) 4) หลักการแบ่งปัน การแบ่งปันความรู้เป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้ความรู้ถูกกระจายไปยังสมาชิกคนอื่นๆ ในองค์กรและการกระจายข้อมูลความรู้จะเป็นปัจจัยหนึ่งนำไปสู่การเรียนรู้ในองค์กร นอกจากนี้การแบ่งปันความรู้ถือได้ว่าเป็นกระบวนการหลักของระบบการจัดการความรู้ โดยมี การแบ่งกระบวนการแบ่งปันความรู้ออกเป็น 4 กระบวนการ คือ 1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นการแบ่งปันแบบเผชิญหน้า 2) การสกัดความรู้ออกจากตัวเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างเป็นทางการในรูปแบบของเอกสารหรือสื่อประเภทใดประเภทหนึ่ง 3) การรวบรวมความรู้เป็นการนำความรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและ 4) การฝึกฝังความรู้เป็นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานระดับบุคคล 5) หลักความเชื่อมั่นและศรัทธา เป็นเรื่องของความเชื่อที่มาจากอารมณ์และความรู้สึกคล้อยตาม ซึ่งจะก่อให้เกิดความมุ่งมั่นในการปฏิบัติตามเนื่องจากมีเป้าหมายปลายทางที่ชัดเจนทำให้มีพลังที่ก้าวเดินไปข้างหน้าได้อย่างเต็มใจ 6) หลักการใฝ่เรียนรู้ เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความตั้งใจเพียรพยายามในการเรียนรู้ รวมถึงการแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ด้วยการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม เน้นการบันทึกความรู้ การวิเคราะห์สรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

องค์ประกอบของวัฒนธรรมการเรียนรู้ วัฒนธรรมการเรียนรู้จะแตกต่างกันไปในแต่ละองค์กร แต่อย่างไรก็ตามองค์ประกอบของวัฒนธรรมการเรียนรู้ซึ่งแสดงออกผ่านทัศนคติและพฤติกรรมบางอย่างที่เป็นรากฐานที่จำเป็นในการสนับสนุนวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่แท้จริงซึ่งได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สนับสนุนการเรียนรู้หรือข้อกำหนดเบื้องต้น เพื่อก่อให้เกิดการแบ่งปันแนวคิดใหม่และการท้าทายความคิด 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในองค์กร โดยบุคคลและทีมมีส่วนร่วมในการอภิปรายและการสนทนากันอย่างต่อเนื่องเพื่อค้นพบมุมมองที่หลากหลายและแตกต่างกันออกไปเพื่อทำความเข้าใจประเด็นที่ซับซ้อนและนำมาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ 3) การจัดลำดับความสำคัญของการเรียนรู้ทั่วทั้งองค์กร เน้นการแสวงหาความรู้ของสมาชิกทุกคน ทุกเวลาและทุกที่โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาตนเองและนำไปสู่การพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และ 4) การสร้างแรงจูงใจในส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา ผู้เรียนที่มีความยืดหยุ่น มีความอิสระในการเรียนรู้ช่วยผลักดันการเพิ่มศักยภาพของแต่ละคนอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป วัฒนธรรมการเรียนรู้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเชื่อ พฤติกรรม เจตคติ ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ให้แก่ผู้เรียนแต่เป็นสิ่งที่ผู้เรียนลงมือทำให้แก่ตนเอง ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาไปสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ยั่งยืนต้องอาศัยหลักการสำคัญได้แก่ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และความเชื่อมั่นและศรัทธาในการใฝ่เรียนรู้

5. สรุป

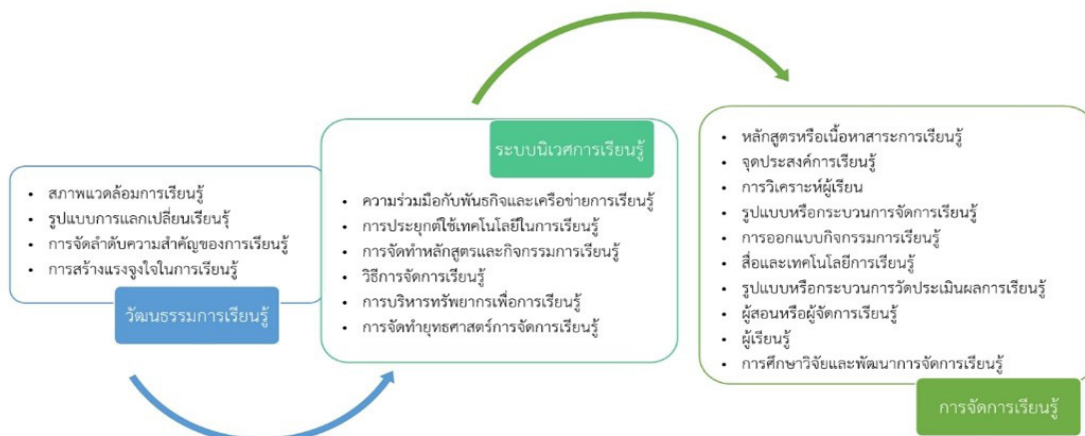
การจัดการเรียนรู้เป็นภารกิจสำคัญของสถานศึกษาที่เน้นการจัดสถานการณ์สภาพการณ์ กิจกรรมการเรียนรู้ หรือการอบรมให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์อันก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม การพัฒนาการทั้งทางกายและทางสมอง อารมณ์และสังคม โดยเน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสำคัญคือผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเอง โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักสูตรหรือเนื้อหา 2) จุดประสงค์หรือสิ่งที่คาดหวังหลังจากกระบวนการเรียนรู้เสร็จสิ้น 3) การวิเคราะห์เนื้อหาสาระและการวิเคราะห์ผู้เรียน 4) รูปแบบหรือกระบวนการหรือวิธีการจัดการเรียนรู้ 5) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 6) สื่อและเทคโนโลยีการเรียนรู้ 7) กระบวนการหรือรูปแบบการวัดประเมินผล 8) ผู้สอนหรือผู้จัดการเรียนรู้ 9) ผู้เรียนหรือผู้ที่ได้รับผลจากการจัดการเรียนรู้ และ 10) การศึกษาวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ส่วนระบบนิเวศการเรียนรู้เป็นเป็นวิธีการแบบองค์รวมเพื่อการศึกษาที่บูรณาการแนวความคิดการจัดการเรียนรู้ที่ใช้พื้นที่ทางกายภาพและเสมือนจริงเข้าด้วยกันเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้และกระตุ้นการเติบโตทางปัญญา เน้นการพัฒนาตนเองจากสิ่งง่าย ๆ ไปสู่สิ่งยากโดยต้องมีเครือข่ายการเชื่อมต่อที่ยืดหยุ่นระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน มีองค์ประกอบสำคัญ

6 องค์ประกอบได้แก่ 1) ความร่วมมือกับพันธกิจและเครือข่ายการเรียนรู้ 2) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ 3) การจัดทำหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ 4) วิธีการจัดการเรียนรู้ 5) การบริหารทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ และ 6) การจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ ในขณะที่วัฒนธรรมการเรียนรู้ เป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับบุคคลอื่นเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม การแบ่งปันความรู้ และการถ่ายโอนความรู้ที่จะช่วยในองค์การมีประสิทธิภาพมีองค์ประกอบสำคัญ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ 2) รูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) การจัดลำดับความสำคัญของการเรียนรู้ และ 4) มีระบบการสร้างแรงจูงใจการเรียนรู้ ทั้งนี้หากสถานศึกษาต้องการให้การจัดการเรียนรู้ประสบความสำเร็จจะต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมการเรียนรู้ ระบบนิเวศการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้เนื่องจากมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเมื่อสถานศึกษามีวัฒนธรรมการเรียนรู้และระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ดีย่อมทำให้การจัดการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียน

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ระบบนิเวศการเรียนรู้ และวัฒนธรรมการเรียนรู้ มีข้อค้นพบสำคัญขององค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ ระบบนิเวศการเรียนรู้ และวัฒนธรรมการเรียนรู้ ว่ามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ระบบนิเวศการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่าถ้าสถานศึกษามีวัฒนธรรมการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย สภาพแวดล้อม การเรียนรู้ รูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดลำดับความสำคัญของการเรียนรู้ และมีระบบการสร้าง แรงจูงใจในการเรียนรู้ที่ดีย่อมส่งผลต่อการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ซึ่งในการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้จะต้อง คำนึง ความร่วมมือกับพันธกิจและเครือข่ายการเรียนรู้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ การจัดทำ หลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ การบริหารทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ และการจัดทำ ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ เมื่อสถานศึกษามีวัฒนธรรมการเรียนรู้และระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ดีย่อม ทำให้การจัดการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียน และสามารถนำสู่การพัฒนาประเทศได้ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กุลิศรา จิตรขญาณิช. (2562). *การจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นริศรา ใจคง และสิริกานต์ แก้วทอง. (2564). นิเวศการเรียนรู้: เรื่องเก่าบนวิถีใหม่. *วารสารการศึกษาไทย*, 18(3), 64-69.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2557). *หน่วยที่ 1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้*. ในคู่มือ การจัดระบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำนักงานส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ปทุมธานี: ศูนย์เรียนรู้การผลิตและจัดการธุรกิจสิ่งพิมพ์ดิจิทัล.
- รสรินทร์ แก้วเกิด. (2565). *ปัจจัยคัดสรรทางการบริหารที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา. (2563). *การประเมินการเรียนรู้ New normal*. ศูนย์ผู้นำนวัตกรรม หลักสูตรและการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิทยา พัฒนเมธาดา. (2560). *หลักการพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้*. เข้าถึงได้จาก <https://www.kansuksa.com/8/Neittaanmaki>
- สกุลการ สังข์ทอง. (2562). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ MECCA เพื่อเสริมสร้างความสามารถ ในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- สนธยา วิบูลย์ศิลป์. (2560). ปัจจัยทางด้านการวิชาการที่ส่งผลต่อความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สาวตรี มาตราขาว. (2560). ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). การกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล. (2566). *Embracing a culture of lifelong learning* สู่วัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. เข้าถึงได้จาก <https://event.educathai.com/educa2021/online-workshop/2745>
- อัฉรา จุ้ยเจริญ. (2566). สร้างวัฒนธรรม “ชอบเรียนรู้”. เข้าถึงได้จาก <https://www.posttoday.com/business/508145>
- Anderson, T. P. (1997). *Using models of instruction*. In C. R. Dills and A. J. Romis Zowski (Eds.), *Instructional development paradigms*. Englewood Cliffs, NJ: Education Technology Publications.
- Bates, R., & Khasawneh, S. (2005). Organizational learning culture, learning transfer climate and perceived innovation in Jordanian organizations. *International Journal of Training and Development*, 9(2), 96-100.
- Brown. (2009). Look both ways: Working to develop a professional learning culture. Theme: Creating a professional culture. *ACSA Biennial Conference, Canberra*, 1-26.
- Dick, W., Carey, L. M. (1985). *The systematic design of instruction*. (2nd ed.). Glenview, IL: Scott, Foresman
- Good, C. V. (1975). *Dictionary of education*. New York: McGraw-Hill Book.
- Hannon, V. P., and Temperley, J. (2011). *Developing an innovation ecosystem for education*. Retrieved from <https://www.globalcitizenleaders.com/wp-content/uploads/2017/03/innovation-Educat-CISCO.pdf>
- Hilgard, E. R., & Bower, G. H. (1981). *Theories of Learning*. Retrieved from http://www.baanjomyut.com/library_2/psychology_of_learning/01.html
- Hills, P. J. A. (1982). *Dictionary of education*. London: Routledge & Kegan Payi.

- Holgado, A., & Penalvo, F. J. (2017). *A metamodel proposal for developping learning ecosystems*. Learning and collaboration technologies: Novel learning ecosystem. Cham: Springer International Publishing.
- Islam, T., et al. (2013). Organizational learning culture, social exchange relations and multifoci citizenship behavior: A literature survey approach in word. *Journal of Management and Behavioral Studies*, 1(1), 6-13.
- Johnston, R. & Hawke, G. (2002). *Case studies of organizations with established learning cultures*. Australia: National Centre for Vocational Education Research (NCVER.)
- Klein, S. R. (1987). Holistic reflection in teacher education: Issues and strategies. *Reflective Practice*, 9(2), 111-121.
- Moore, K. D. (1992). *Classroom teaching skills*. New York: McGraw-Hill.
- Paige, R. M., et al. (2003). Culture learning in language education. *Culture as the core: Perspective on culture in second language learning*, 173-236.
- Pasebani, F., Mohammadi, S., & Yektatyar, M. (2012). The relationship between organizational learning culture and job satisfaction and internal service quality in sport organizations in Iran. *Archives of Applied Science Research*, 4(4), 1901-1905.
- Schoonbeek, S. & Henderson, A. (2011). Shifting workplace behavior to inspire learning: A journey to building a learning culture. *Journal of continuing education in nursing*, 42, 43-48.
- Skerlavai, M., Song, J., and Lee, Y. (2010). Organizational learning culture, innovative culture and innovations in South Korean firms. *Journal Expert Systems with Applications*, 37, 6390-6403.
- Starfish Academy. (2023). *Learning culture สร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้แบบผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่*. เข้าถึงได้จาก <https://www.starfishlabz.com/blog/829-learning-culture>

